

Процесуальні особливості розгляду судом справ про встановлення фактів, які тягнуть виникнення, зміну чи припинення сімейних правовідносин

Кашперська Т.Ц., здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС
Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор Бичкова С.С.

Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 234 ЦПК України справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, розглядаються в порядку одного із видів непершого цивільного судочинства - окремого провадження. При цьому як у п. 1 своєї Постанови від 31.03.1995 р. № 5 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» роз'яснив Пленум Верховного Суду України в порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення фактів, якщо: згідно з законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян; чинним законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення; заявник не має іншої можливості одержати або відновити загублений чи знищений документ, який посвідчує факт, що має юридичне значення; встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право.

Враховуючи юридичну природу сімейних правовідносин, їх зміст та суб'єктний склад, а також положення ч. 2, 3 ст. 234, ч. 1, 2 ст. 256 ЦПК України, ст.ст. 130-132 СК України, можна дійти висновку, що в порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення таких фактів, що тягнуть виникнення, зміну чи припинення сімейних правовідносин:

1) родинних відносин між фізичними особами (п. 1 ч. 1 ст. 256 ЦПК України), якщо, в силу певних причин зазначений факт не був зареєстрований органами державної реєстрації актів цивільного стану;

2) реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення (п. 4 ч. 1 ст. 256 ЦПК України), якщо в органах державної реєстрації актів цивільного стану (далі - органах ДРАЦСу) не зберігся відповідний запис, у його відновленні було відмовлено або запис може бути відновлений лише на підставі рішення суду про встановлення факту реєстрації акту цивільного стану;

3) батьківства (материнства) - у разі смерті чоловіка, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини (смерті жінки, яка вважала себе матір'ю дитини), якщо запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень проведено за прізвищем матері, а ім'я та по-батькові батька дитини записані за вказівкою матері (ч. 1 ст. 135 СК України) або запис про матір дитини, батьки якої невідомі, проведено за рішенням органу опіки та піклування (ч. 2 ст. 135 СК України).

4) проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу (п. 5 ч. 1 ст. 256 ЦПК України), якщо цей факт породжує виникнення, зміну або припинення правовідносин, наприклад, виникнення права спільної сумісної власності на

майно, набуте чоловіком і жінкою за час спільного проживання, виникнення права на утримання відповідно до положень ст. 76 СК України тощо.

Особлива правова природа об'єкта судового захисту в порядку окремого провадження, яким є охоронюваний законом інтерес, зумовлює специфіку процесуальної форми розгляду відповідних справ, що виявляється у: 1) правовій регламентації обов'язку суду вживати заходів щодо всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи, зокрема з метою з'ясування обставин справи суд має право за власною ініціативою витребувати необхідні докази (частини 1, 2 ст. 235 ЦПК України); 2) додержанні під час розгляду справ окремого провадження загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду (ч. 3 ст. 235 ЦПК України); 3) відсутності сторін: справи окремого провадження розглядаються за участю заявника і заінтересованих осіб (ч. 4 ст. 235 ЦПК України); 4) неможливості передання справи окремого провадження на розгляд третейського суду та закриття провадження у справі у зв'язку із укладенням мирової угоди (ч. 5 ст. 235 ЦПК України); 5) у наявності додаткової підстави залишення заяви без розгляду - у разі виникнення під час розгляду справи у порядку окремого провадження спору про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд має залишити заяву без розгляду і роз'яснити заінтересованим особам, що вони мають право пред'явити позов на загальних підставах (ч. 6 ст. 235 ЦПК України); 6) відсутності обов'язку відшкодувати судові витрати при ухваленні судом рішення, якщо інше не встановлено законом (ч. 7 ст. 235 ЦПК України) [1, с. 207].

За результатами розгляду справ про встановлення фактів, що тягнуть виникнення, зміну чи припинення сімейних правовідносин, суд ухвалює рішення. Відповідно до ч. 2 ст. 259 ЦПК України рішення суду про встановлення факту, який підлягає реєстрації в органах ДРАЦСу або нотаріальному посвідченню, не замінює собою документів, що видаються цими органами, а є тільки підставою для одержання зазначених документів.

Список використаних джерел:

1. Чурпіта Г.В. Окреме провадження як вид непозовного цивільного судочинства // Актуальні питання юридичної науки: теорія та практика: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кіровоград, 11 грудня 2013 року). - Кіровоград : КІДМУ КПУ, 2013. - 298 с. - С. 205 - 208.